

- **שם המחקר:** גורמים הקשורים במוכנותם של סטודנטים לסייעוד לטפל באוכלוסייה עם מוגבלות שכלית התפתחותית: ידע, עמדות והכשרה
- **שנה :** 2024
- **סוג מחקר :** מחקר
- **מס' קטלוגי :** 890-674-2022
- **שמות החוקרים:** ד"ר סיגלית ורשבסקי
- **רשות המחקר:** הפקולטה למדעי הרפואה והבריאות, החוג לסייעוד, אוניברסיטת תל אביב.

תקציר מנהלים

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

רקע

מוגבלות שכלית התפתחותית נקשרה בספרות המחקרית לתוצאות בריאותיות פחותות בהשוואה לאוכלוסייה הכללית, להתמודדות עם אתגרים בריאותיים רבים ולצריכת שירותי בריאות גבוהה יותר בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (Barlev et al., 2021; McBride et al., 2021). בנוסף, מצביעה הספרות על בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית כחווים מגוון מחסומים בפנייה לקבלת טיפול רפואי, ביניהם: עמדות שליליות כלפי המוגבלות ומחסומים פיזיים, תקשורתיים וכלכליים (WHO, n.d.), אשר תורמים לפערי בריאות (Barlev et al., 2021; Cashin et al., 2018).

אחים ואחיות, ובכללם סטודנטים לסייעוד, מהווים את הקבוצה המקצועית הגדולה ביותר מבין מקצועות הבריאות ונמצאים באינטראקציה יומיומית עם בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במערכת הבריאות הכללית. עובדות אלה הופכות אותם לגורם אנושי מרכזי, אשר עשוי לתרום ולקדם את הטיפול הרפואי בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית. עם זאת, תוכניות הלימודים בסייעוד בישראל ובעולם כוללות לרוב היקף תכנים מצומצם מאוד בנושא זה. חוסר ידע מקצועי והכנה מתאימים, יכולים לחבל בהכשרה המקצועית של האחים והאחיות לעתיד ולהקשות על יכולתם להעניק טיפול איכותי ומתאים לבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית.

מטרות המחקר

1. לבחון את הידע, ההכשרה המקצועית והעמדות של סטודנטים לסייעוד בנושא הטיפול בבעלי מש"ה במהלך תוכנית הלימודים.
2. לבחון את הקשרים שבין הידע והעמדות של סטודנטים לסייעוד בטיפול בבעלי מש"ה לבין המוכנות שלהם לטפל באוכלוסייה זו.
3. לתאר את נקודת מבטם של הסטודנטים לסייעוד לגבי הידע וההכשרה המקצועית שניתנו להם בטיפול בבעלי מש"ה במסגרת תוכנית הלימודים ואת מוכנותם לטפל באוכלוסייה זו במערכת הבריאות.
4. לתאר את נקודת מבטם של אנשי חינוך בסייעוד לגבי הידע, ההכשרה המקצועית ומוכנות הסטודנטים לטפל בבעלי מש"ה במערכת הבריאות.

שיטת המחקר

המחקר הנוכחי נערך במתודולוגיה מעורבת (Mixed methods) וכלל חלוקת שאלונים סגורים למשתתפים-סטודנטים וראיונות עומק עם מתנדבים סטודנטים ואנשי חינוך בסייעוד. המדגם כלל 213 סטודנטים בגילאי 20-47 מכל רחבי ישראל וממגוון מוסדות לימוד בישראל. המשתתפים למדו בעת חלוקת השאלונים בשנים ב'ד' ללימודים וכ-50% דיווחו על ניסיון קודם בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית-התפתחותית. במקביל לאיסוף הנתונים מהשאלונים, נערכו 15 ראיונות עומק עם סטודנטים מתנדבים ו-5 ראיונות עומק עם אנשי חינוך בסייעוד בעמדות בכירות.

ממצאים עיקריים

ממצאי המחקר הצביעו על קשר חיובי וחזק בין תפיסת הידע של הסטודנטים בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית לבין תפיסת המוכנות שלהם לטפל באוכלוסייה זו. בנוסף, נמצא קשר חיובי בין העמדות של הסטודנטים כלפי הטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית לבין מוכנותם לטפל באוכלוסייה זו.

תפיסת הידע והעמדות כלפי הטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית נמצאו כמנבאים את המוכנות לטפל באוכלוסייה זו. בנוסף, נמצאו הבדלים מובהקים בין הסטודנטים על פי ידע קודם שנרכש בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית וניסיון קודם בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית. כלומר, סטודנטים בעלי ידע קודם וניסיון קודם דיווחו על תפיסת ידע ומוכנות גבוהות יותר לטפל באוכלוסייה זו בהשוואה לאלו שדיווחו כי לא רכשו ידע בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית ולא התנסו בטיפול באוכלוסייה זו.

ראיונות העומק עם הסטודנטים חשפו 3 תמות מרכזיות: התמה הראשונה, **תפיסות מקצועיות לגבי הטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית**, עסקה בתפיסות העולם המקצועיות של הסטודנטים בנושא זה כפי שהתעצבו במהלך שנות הלימודים. מתמה זו נגזרו שלוש קטגוריות: מהי מוגבלות שכלית התפתחותית בהיבט המקצועי, הטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית כחלק מתפקיד האחים והאחיות ומיומנויות נדרשות לטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית מנקודת מבטם של הסטודנטים.

התמה השנייה, **התייחסות לטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית בתוכנית הלימודים והמלצות לתוכנית עתידית**, עסקה בתכנים העיוניים והקליניים בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית כפי שהתקבלו עד עתה בתוכנית הלימודים ובהמלצות הסטודנטים לגבי תוכנית עתידית. מתמה זו נגזרו שלוש קטגוריות: רכישת ידע תיאורטי בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית, המפגש עם בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במהלך ההתנסויות הקליניות והמלצות לתוכנית הלימודים בעתיד.

התמה השלישית, **מוכנות להשתלב בעתיד בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית**, עסקה בתפיסות של הסטודנטים לגבי מוכנותם העתידית להשתלב בעבודה עם בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית. תמה זו כללה שתי קטגוריות: מרגיש/ה מוכנ/ה להשתלב בעתיד בעבודה עם בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית ולא מרגיש/ה מוכנ/ה להשתלב בעתיד בעבודה עם בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית.

ראיונות העומק עם אנשי החינוך בסייעוד הניבו אף הם שלוש תמות מרכזיות. התמה הראשונה, **תפיסות עולם מקצועיות לגבי הכשרת סטודנטים בתחום מוגבלות שכלית התפתחותית** עסקה ב"אני מאמין" של כל אחד מאנשי החינוך לגבי שילוב תכנים עיוניים וקליניים בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית בתוכנית הלימודים לתואר בוגר בסייעוד. מתמה זו נגזרו שתי קטגוריות: הרחבה והעמקת נושא מוגבלות שכלית התפתחותית בתוכנית הלימודים הבסיסית המחייבת בסייעוד וצמצום נושא מוגבלות שכלית התפתחותית בתוכנית הלימודים הבסיסית בסייעוד לטובת פיתוח התמחות על בסיסית ייחודית לאחים ואחיות שבחרו בתחום כקריירה מקצועית.

התמה השנייה, **הכשרת סטודנטים לסיעוד בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית בהווה** התמקדה בהכשרת הסטודנטים כפי שהיא מתבצעת היום לגבי התכנים העיוניים והקליניים. מתמה זו נגזרו שתי קטגוריות: תכנים עיוניים ותכנים קליניים.

התמה השלישית, **תובנות לגבי מוכנות הבוגרים לטפל בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית**, התמקדה בתפיסות של אנשי החינוך והערכתם עד כמה הבוגרים, כפי שהם חווים אותם, אכן מוכנים מקצועית לטפל בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית.

דין

ממצאי המחקר הכמותיים עולים בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים בספרות, אשר נערכו בקרב אחים ואחיות: חוסר בגוף ידע בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית תורם להתפתחות עמדות שליליות כלפי בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית ושניהם מובילים לחוסר ביטחון וחוסר מוכנות מקצועיים בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במערכת הבריאות. מיעוט מחקרים בחן את הנושא בקרב סטודנטים לסיעוד ברחבי העולם ובישראל הוא לא נבחן עדיין, על כן קיימת חשיבות רבה למחקר הנוכחי בישראל.

ממצאי הראיונות במחקר הנוכחי מחזקים את הממצאים הכמותיים. הסטודנטים דיווחו על היקף מצומצם ביותר של ידע שנרכש בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית, כמו גם על התנסויות מצומצמות ביותר בשדה הקליני. שני אלו תרמו לתחושה של חשש, חוסר ביטחון וחוסר מוכנות להתמודד עם הטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במסגרות הבריאות. אנשי החינוך בסיעוד אשר רואינו במסגרת המחקר הנוכחי, תארו אף הם מצב בו היקף הידע המועבר לסטודנטים ההתנסויות הקליניות עם אוכלוסייה זו מצומצם ביותר.

בנוסף, בקרב הסטודנטים לסיעוד במחקר הנוכחי נמצא קשר ברור בין ידע שנרכש בנושא מוגבלות שכלית התפתחותית לעמדות ולמוכנות המקצועית לטפל באוכלוסייה זו. בראיונות דיווחו הסטודנטים על הקושי להתמודד עם מטופלים בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית, בעיקר על רקע של חוסר ידע לגבי מאפייני המוגבלות הספציפיים והקושי לייצר עימם תקשורת יעילה ומיטיבה. הסטודנטים תארו בברור את הרצון להעשרת ידע מקצועי וחשיפה להתנסויות קליניות בכדי לקדם את מוכנותם וכשירותם המקצועיות.

המלצות

חשיבותו של המחקר הנוכחי טמונה בהיותו מחקר חלוץ בחינוך לסיעוד בישראל הבוחן את ההכשרה של סטודנטים לסיעוד בטיפול בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית. המחקר שם לו למטרה לבחון את מצב הידע של הסטודנטים לסיעוד, עמדותיהם ומוכנותם לטפל בבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית מתוך הבנה שבחינה לעומק של גורמים אלו, יש בידה לקדם את ההכשרה של הסטודנטים לסיעוד בתחום ולשפר את איכות הטיפול המוענק לבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במערכת הבריאות.

קיימת חשיבות עליונה בהבנה של הידע שנרכש, העמדות והמוכנות של סטודנטים לסיעוד לטפל בבעלי מש"ה כבר בשלבי הלימודים וכהכנה לקראת הצטרפותם בעתיד כאנשי מקצוע במערכת הבריאות, שכן אלו עשויים להשפיע על איכות הטיפול באוכלוסייה זו בעתיד.

הידע לבדו אינו מבטיח כי הסטודנטים יהיו מוכנים להתמודדות עם האתגרים של רכישת מיומנויות חינוכיות ועמדות חיוביות כלפי בעלי מש"ה במטרה להעניק להם טיפול מיטבי. לכן, הכרחי להבטיח הכנה מתאימה של הסטודנטים לסיעוד, אשר תקדם ותשפר באופן פעיל את כישוריהם הקליניים ותטפח גישות טיפוליות הקשורות בטיפול

בחולים. הכנה זו לא רק תבנה את הביטחון העצמי שלהם ותטפח עמדות חיוביות, אלא תסייע להם להתמודד ביעילות עם האתגרים הייחודיים הקשורים בטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית ותשפר את המוכנות שלהם לטפל בעתיד בבעלי מש"ה.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)